

PANDEMİ
SIRASINDA
KÜLTÜR-SANATIN
BİRLEŞTİRİCİ
GÜCÜ VE
ALANIN
İHTİYAÇLARI

NİSAN 2020

Bu politika metni
İstanbul Kùltür Sanat Vakfı'nın
kùltür politikaları çalışmaları
kapsamında hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

1	PANDEMİ SIRASINDA KÜLTÜREL ALANDA DAYANIŞMA	3
2	DÜNYADA YARATICI SEKTÖRLERE YÖNELİK NE TÜR DESTEKLER AÇIKLANDI?	6
3	TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL ALANDA KAMU DESTEĞİNE İLİŞKİN MEVCUT DURUM NEDİR?	14
4	TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL ALANDA HANGİ TEDBİRLERE İHTİYAÇ DUYULUYOR?	17

1- PANDEMİ SIRASINDA KÜLTÜREL ALANDA DAYANIŞMA

Dünya Sağlık Örgütü'nün pandemi olarak ilan ettiği koronavirüs nedeniyle toplumlar olağanüstü günlerden geçmeye devam ediyor. **Tüm dünyada insanlar yaşam ve iş yapış biçimlerindeki ani değişime adapte olmaya çalışırken, bu dönemin uzun vadede neleri etkileyeceğini de öngörmeye çalışıyor.**

Küresel düzeyde yaşadığımız bu kriz sırasında kültür-sanat, kamu nezdinde en büyük birleştirici ve iyileştirici güçlerden biri olmaya devam ediyor. Böyle zor zamanlarda insanlar sanata her zamankinden daha çok ihtiyaç duyuyor. Salgının en ağır seyrettiği ülkelerden İtalya'da karantinadaki insanların balkonlara çıkıp birlikte şarkılar söylemeleri de, bu görüntülerin sosyal medyada en çok paylaşılan videolardan olması da bu ihtiyacın sonucu olarak okunabilir. **Pek çok çalışma, kültürel hayata katılım ile iyi olma hali arasında güçlü bir bağ olduğunu gösteriyor.**¹

"Geçici bir aksaklık değil, tamamen farklı bir yaşam tarzının başlangıcı"² olabilecek bu süreçte, en temel özelliklerinden biri insanları bir araya getirmek olan kültür-sanat alanı ise çok zor bir dönemden geçiyor. Tiyatrolardan sinemalara, müzelerden yayınevlerine ve bağımsız sanatçılar ile tasarımcılara, kültür-sanatın üretimine ve yaygınlaşmasına katkıda bulunan pek çok kişi ve kurum faaliyetlerini ertelemek veya iptal etmek zorunda kalırken izleyicileri ve ziyaretçileriyle etkileşimini kesintisiz sürdürmek için dijital platformlarda yeni ve yaratıcı yöntemler geliştirmeye gayret ediyor.

Kültür-sanat dünyası, evlerde kalmanın bir sorumluluk halini aldığı şartlara hızla karşılık verdi; küresel düzeyde pek çok kültür kurumunun arşivlerini dijital ortamda izleyiciye açması, müzisyenlerin sosyal medya kanallarında verdiği konserler gibi girişimler bu süreçte umut ve birliktelik duygusu aşıladı. **İnternette günlük ortalama 7 saat, sosyal medyada ise yaklaşık 3 saat geçirilen³ günlerde, dijital platformlardaki sanatsal faaliyetler, çocuklar, gençler ve yetişkinlerin nitelikli vakit geçirmesine ve iyi hissetmelerine yardımcı oldu.** Kültür-sanat alanının sınırlarını genişleterek, bireylerin yaratıcı ifade ve sanatla ilişkilenebileceği biçimlerini de dönüştüren katılımcı yaklaşımlar⁴ bugünün şartlarında daha çok anlam kazandı.

1 <https://cultureactioneurope.org/news/no-sustainability-without-culture-and-the-arts/>

2 <https://vesaire.org/korona-virusu-normale-donmeyecegiz/>

3 Türkiye Medya Ortamı, 1-24 Mart 2020, OMD Türkiye

4 https://www.iksvo.org/i/content/226_1_KatilimciYaklasimlar_2017.pdf

1- PANDEMİ SIRASINDA KÜLTÜREL ALANDA DAYANIŞMA

Ülkeleri sınırlarını kapatmaya zorlayan bu dönemde, kültür-sanat ve yaratıcılık bir kez daha kültürlerarası iletişimin ve etkileşimin temelinde. Birleşmiş Milletler ve Dünya Sağlık Örgütü koronavirüsle mücadelede, kamuda farkındalık sağlayabilmek için en kritik araçlardan birinin yaratıcılık olduğunu ortaya koydu⁵. Pek çok sanatçı ve küratör sanatsal ifadenin gücünü kriz ortamında topluma destek sağlamak için kullanıyor^{6,7,8} ve tasarımcılar atölyelerini dönüştürerek acil ihtiyaçları karşılamak için yaratıcı çözüm yolları geliştiriyor.^{9,10}

UNESCO'nun da vurguladığı gibi, milyarlarca insanın birbirinden fiziksel olarak ayrıldığı, büyük endişe ve belirsizlikler barındıran bu zamanlarda bizleri bir araya getiren, rahatlatan, ilham ve umut sağlayan kültürel hayatı canlı tutan sanatçıları ve kültür kurumlarını desteklemek için kısa ve uzun vadeli önlemlerin hızla alınması gerekiyor.¹¹

Türkiye'de KREKSA'nın raporuna göre, 2017 yılında **kültürel sektörlerde faaliyet gösteren 15 bin 394 girişim, 52 bin 80 kişiye istihdam** sağlarken toplamda **14 milyar 600 milyon TL ciroya ve 3 milyar 600 milyon TL katma değer katkısına** ulaştı.¹² Kültürel alanın birey ve toplum için sürdürülebilirliğini güvence altına almak ve ülke ekonomisine olan katkısının devam edebilmesini sağlamak için çeşitli adımların atılması gerekiyor.

Sınırlı kaynakları nedeniyle halihazırda **kırılgan bir yapıya sahip olan kültür-sanat alanının, merkezi ve yerel yönetimler, özel sektör ve bireysel bağışçılar tarafından, sivil toplum ile işbirliğine dayalı bir yöntemle mümkün olan en kısa sürede desteklenmesine ihtiyaç duyuluyor.** Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı'nın ifade ettiği gibi¹³, alanda faaliyet gösteren tüm sivil toplum kuruluşları ve vakıfların, farklı sektörlerle sağlanan/sağlanacak kolaylıkların kapsamına girmesi ve etkin bir işbirliğinin sürdürülmesi önem taşıyor.

5 <https://www.talenthouse.com/i/united-nations-global-call-out-to-creatives-help-stop-the-spread-of-covid-19>

6 <https://www.theguardian.com/artanddesign/2020/mar/30/hans-ulrich-obrist-uk-public-art-project>

7 <https://www.artnews.com/art-news/news/artists-for-humans-coronavirus-relief-1202682724/>

8 <https://hyperallergic.com/553399/artists-decorate-hospital-icu>

9 https://www.instagram.com/covidicin_hayalbilim

10 <https://www.metropolismag.com/architecture/healthcare-architecture/5-ways-architects-and-designers-are-responding-to-covid-19/>

11 <https://en.unesco.org/news/moments-crisis-people-need-culture>

12 https://15137cac-8623-4f94-b5bd-odb96d13fddc.filesusr.com/ugd/3cd779_1208104687bo4fef9c8c2be

13 <https://www.tusev.org.tr/tr/duyurular/covid-19a-yonelik-alinan-tedbirler-ekseninde-turkiyede-sivil-toplum-kuruluslarinin-durumu#.Xo2Q9sgzbIV>

1- PANDEMİ SIRASINDA KÜLTÜREL ALANDA DAYANIŞMA

Bu zorlu dönem sona erdiğinde ve kentler yeniden canlanmaya başladığında, **kültür-sanat alanının tüm aktörlerine, toplumsal iyileşmenin araçları olarak önemli görevler düşecek. Sanatsal üretim ve festivaller, bir yandan içinden çıktığımız süreci yansıtırken, diğer yandan yenilenen umudu ve enerjiyi temsil edecek.**¹⁴ Toplumsal kalkınma ve olağanüstü şartların etkisiyle yeni bir düzeyde konuşulmaya başlayan, insanlığın en acil meselelerinden olan çevre ve iklim konusu, bu kriz bittikten sonra yine kültür-sanat ve yaratıcılık odağıyla ele alınacak. Yaratıcı sektörleri doğrudan destekleyecek adımların, kamu - özel sektör - sivil toplum kuruluşlarının etkin işbirliğiyle hızla atılması bu yüzden büyük önem taşıyor.

48 yıldır kâr amacı gütmeyen kültür-sanat alanında faaliyet gösteren ve temel amaçlarından biri kültür politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunmak olan İKSV, bir yandan dünyada bu değişim sürecinde yaşanan gelişmeleri yakından takip ederken, diğer yandan tüm paydaşlarıyla iletişimini güçlü bir şekilde sürdürüyor. Vakıf, hayatın durma noktasına gelmesiyle yaratıcı endüstrilerin yaşadığı zorlukları da birinci elden deneyimliyor.

Bu metin yakın tarihte benzeri görülmemiş bu durum karşısında Türkiye’de kültürel alanda ortaya çıkan ihtiyaçlara birlikte çözüm üretmenin ve bir ekosistem olarak hareket etmenin önemine olan inançla oluşturuldu. Metinde koronavirüs salgını sırasında kültür-sanat alanına verilebilecek desteğe yönelik temel öneriler, aşağıdaki başlıklardan yola çıkarak sunuluyor:

Dünyada yaratıcı sektörler için ne tür destekler açıklandı?

Türkiye’de kültürel alanda kamu desteğine ilişkin mevcut durum nedir?

Türkiye’de kültürel alanda hangi tedbirlere ihtiyaç duyuluyor?

¹⁴ http://www.agenda21culture.net/sites/default/files/simon_mundy_-_article_-_culturecovid19.pdf

2- DÜNYADA YARATICI SEKTÖRLERE YÖNELİK NE TÜR DESTEKLER AÇIKLANDI?

Bu olağanüstü dönemde dünyanın her tarafında sanat aracılığıyla kurulan bağlar ve dayanışma ağları güç kazanırken, yaratıcı sektörlerin faaliyetlerine devam edebilmesi için farklı aktörler tarafından destek paketleri açıklanıyor. Hükümetler bu yolda ekonomik teşvik ve destek modelleri yaratıyor. Filantropik kuruluşlar dönemin ihtiyaçlarına özgü fonlar oluşturuyor. Kültür kurumları ve sivil toplum kuruluşları ise bilgi paylaşımı ve savunuculuk yoluyla çalışmalar yürütüyor.

17 Nisan 2020 tarihine dek dünyanın çeşitli ülkelerinde yaratıcı sektörler için yönelik olarak, farklı paydaşlar tarafından yürütülmek üzere açıklanan destek mekanizmaları dört başlıkta sınıflandırılabilir¹⁵:

- Kültür-sanat sektörü ve yaratıcı endüstrilere yönelik kredi, fon ve tazminatlar;
- Bağımsız sanatçı, tasarımcı ve kültür çalışanlarına sağlanan kolaylıklar, krediler ve fonlar;
- Sosyal mesafenin döneminde yapılacak sanatsal üretime yönelik destekler;
- Kültür-sanat sektörü özelinde yürütülen bilgilendirme ve savunuculuk faaliyetleri.

a. Kültür-sanat sektörü ve yaratıcı endüstrilere yönelik kredi, fon ve tazminatlar

ABD hükümetinin açıkladığı üçüncü teşvik paketinde kültür-sanat sektörüne **307,5 milyon dolar** ayrıldı.

Almanya hükümeti kültür-sanat, medya ve yaratıcı sektör çalışanları dahil olmak üzere küçük işletmelere ve serbest çalışanlara destek olmak için **50 milyar avro** ayıracağını duyurdu.

Arjantin Kültür Bakanlığı, 30 milyon Arjantin pesosu (**450 bin dolar**) tutarında acil durum fonu ile kültür kurumlarına destek olmayı hedefliyor.

Avustralya'nın ulusal sanat konseyi, daha önce değerlendirilmemiş tüm fonları bir araya getirerek **5 milyon dolarlık** bir esnek fona dönüştürdü.

Estonya'da Kültür Bakanlığı, kültür ve spor etkinliklerinin iptali nedeniyle kaybedilen geliri kısmen telafi etmek amacıyla, ilk etapta **3 milyon avroluk** bir destek paketi açıkladı.

15 Bu metinde miktarlar aksi belirtilmedikçe ABD doları üzerinden verilmektedir. Sözü edilen kamunun açıkladığı destek paketlerine dair bilgiler, aksi belirtilmedikçe izleyen web sitesinden alınarak derlenmiştir: <https://www.bypgroup.com/blog/2020/3/21/government-arts-responses-to-covid-19>

2- DÜNYADA YARATICI SEKTÖRLERE YÖNELİK NE TÜR DESTEKLER AÇIKLANDI?

Finlandiya Kültür Bakanlığı ve Finlandiya Sanatı Destekleme Merkezi, kültür-sanat çalışanlarına Nisan ayında yaklaşık **1,5 milyon avroluk** yardım dağıtacağını duyurdu.

Fransa'da sanat disiplinlerine göre ayrılan resmi kurumlar aracılığıyla müzik sektörü için **11,5 milyon avro**, performans sanatları sektörü için **5 milyon avro**, yayıncılık sektörü için **5 milyon avro**, görsel sanatlar sektörü için **2 milyon avro** ve sanat galerileri için **2 milyon avroluk** acil durum fonu oluşturuldu. Bunun yanında bölgesel düzeyde salgın yüzünden iptal edilen kültürel etkinlikleri düzenleyen kurumlara yönelik destek paketleri oluşturuldu.

Güney Afrika Spor, Sanat ve Kültür Departmanı, sanatçı ve atletleri desteklemek için 150 milyon rand (**yaklaşık 8,2 milyon dolar**) tutarında bir fon sağlayacağını açıkladı.

Güney Kore, sanatçılar için düşük faizli, iki yıl ertelemeli kredi imkânı verdi. 12 bin sanatçıya tek seferlik 3 milyon won (**yaklaşık 2,500 dolar**) değerinde fon sağladı. Ayrıca sahne sanatları alanında kapsamlı destek paketleri sunuyor.

Hollanda hükümeti, kültür-sanat ve yaratıcı sektörler için özel **300 milyon avroluk** bir destek paketi açıkladı. Bunun yanında genel destek şemalarından yaratıcı sektörlerde faaliyet gösteren kurumlar ve bağımsız sanatçılar ve tasarımcılar faydalanabiliyor. Hükümetin yaratıcı endüstrilere yönelik mevcut altı fonuna da bu destek paketiyle katkı sağlanacak.

Hollanda merkezli Avrupa Kültür Vakfı, 6 Nisan'da ilk tur başvurularını almaya başladığı Dayanışma Kültürü Fonu (Culture of Solidarity Fund) ile Avrupa'da dayanışma kültürünü kuvvetlendirecek yaratıcılık temelli projeleri destekliyor.¹⁶

Hong Kong hükümetine kültür politikaları konusunda öneriler sunan Sanatı Kalkındırma Konseyi, 55 milyon Hong Kong doları (**7 milyon dolar**) tutarında bir Kültür-Sanat Sektörü Destek Programı başlattığını duyurdu.

İngiltere, ulusal sanat konseyi aracılığıyla desteğe ihtiyacı olan kuruluşlar ve bireyler için açtığı **160 milyon sterlinlik** acil müdahale fonuna başvuruları almaya başladı. Fonun **20 milyon sterlini** sanatçılar, yaratıcı sektör ve bağımsız kültür-sanat çalışanlarına ayrıldı.

16 <https://www.culturalfoundation.eu/culture-of-solidarity>

2- DÜNYADA YARATICI SEKTÖRLERE YÖNELİK NE TÜR DESTEKLER AÇIKLANDI?

İskoçya hükümetine bağlı Yarattıcı İskoçya'nın kültür-sanat sektörü için **2 milyon sterlin** değerinde iki yeni fon kuracağı açıklandı.

İtalya hükümeti, kültür-sanat ve turizm sektörleri için toplam **130 milyon avro** ayıracağını belirtti.

İsviçre hükümetinin hazırladığı acil durum paketinin 280 milyon İsviçre frangı (**281 milyon dolar**) sadece kültür ve sanat alanında çalışanlara ayrıldı. Fondan sanat sektöründe serbest çalışanlar da yararlanabilecek.

Japonya hükümetinin küçük işletmeler için açıkladığı **15 milyar dolarlık** kredi imkânından kültür kurumları da yararlanabilecek.

Kanada Sanat Konseyi 60 milyon Kanada doları (**yaklaşık 43 milyon dolar**) değerindeki avans fonu ile Mayıs ayından itibaren kültür kurumlarına, çalışanlarına ve istihdam ettikleri sanatçılara nakit desteği sunacak.

Litvanya Kültür Konseyi, sanatçılar için bireysel bursların yanı sıra, kültür kurumları için **1,2 milyon avroluk** bir destek programı oluşturdu.

Lüksemburg Kültür Bakanlığı, kültür kurumlarına çalışanlarının maaşlarının **%80'ini** karşılayacak İstihdam Fonu'ndan yararlanma hakkı sunuyor.

Norveç, kültür-sanat sektörü için 300 milyon Norveç kronu (**29 milyon dolar**) tutarında bir tazmin programı oluşturdu.

Singapur hükümeti, kültür-sanat sektörüne 55 milyon Singapur doları (**yaklaşık 38 milyon dolar**) yatırım yapacağını açıkladı.

Şili Kültür, Sanat ve Miras Bakanlığı, telif hakları ödemelerini desteklemek, sanatsal üretimi teşvik etmek ve salgından etkilenen kültür kurumlarını korumak için yaklaşık 15 milyar Şili pesosu (**18 milyon dolar**) tutarında bütçe ayırdı.

Yeni Zelanda'nın sanat ajansı Creative NZ, 80 sanat kuruluşuna **4,5 milyon dolarlık** acil durum fonu ve sanatçılara "mukavemet hibeleri" dağıtacağını duyurdu. Yeni Zelanda hükümeti ayrıca etkinlik sektöründe çalışan herkese 12 haftalık ücret sübvansiyonu sunuyor.

2- DÜNYADA YARATICI SEKTÖRLERE YÖNELİK NE TÜR DESTEKLER AÇIKLANDI?

b. Bağımsız sanatçı, tasarımcı ve kültür çalışanlarına sağlanan kolaylıklar, krediler ve fonlar

ABD'li bir yazarın oluşturduğu **Seattle Sanatçı Fonu** bir bağış sitesi üzerinden, salgın sürecinde işini kaybeden sanatçılar için destek toplamayı amaçlıyor. Kampanya ile bugüne dek **453 bin dolar** toplandı.¹⁷ Boston'da da benzer bir girişimle sanat sektöründe çalışanlara küçük hibeler verilmeye başlandı.¹⁸ Ayrıca vakıflar bir koalisyon kurarak, sanatçılara yönelik altı aylık bir fon oluşturdu.¹⁹

ABD'de müzeler, galeriler ve sanatçılar, satışa çıkarılan sınırlı baskılarla zor durumdaki sanatçıları desteklemeyi amaçlıyor.²⁰

Almanya merkezli **Ernst von Siemens Sanat Vakfı**, salgın döneminde kapanan müzelerle çalışan bağımsız restoratörler ve akademisyenler için bir fon açtığını duyurdu. Müzelerin başvurabileceği fon kapsamında sergi kataloğu hazırlama, envanter oluşturma gibi projelere **2 bin ila 25 bin avro arasında** destek sağlanacak.²¹

Avustralya'da Melbourne şehri sanatçıların yeni çalışmaları ve dijital projeleri için 2 milyon Avustralya doları (**1,25 milyon dolar**) değerinde hibe programı açıklarken, Sydney şehri ise 'İş, Sanat ve Yaratıcı Destek' paketi kapsamındaki desteği 3 kat artırarak 72,5 milyon Avustralya dolarına (**yaklaşık 45,16 milyon dolar**) çıkaracağını açıkladı.

Belçika hükümeti, serbest çalışanlara ve eşlerine, aile harcamaları dahil aylık **1,614 avroluk** yardım sağlayacağını açıkladı.

Danimarka hükümeti, salgın sırasında gelirinin %30'undan fazlasını kaybeden serbest çalışanların kayıplarının %75'ini telafi etmek üzere üç ay boyunca aylık 23,000 Danimarka kronuna (**yaklaşık 3,360 dolar**) varan bir yardım sunacak.

17 <https://www.gofundme.com/f/for-artists>

18 <https://www.boston.gov/news/boston-establishes-artist-relief-fund-response-coronavirus>

19 <https://www.theartnewspaper.com/news/coalition-of-us-arts-organisations-launch-ongoing-relief-fund-for-artists-affected-by-coronavirus>

20 <https://www.theartnewspaper.com/news/artists-and-galleries-help-raise-coronavirus-relief-funds-through-print-sales>

21 <https://www.theartnewspaper.com/feature/are-you-a-freelance-worker-or-a-small-company-in-the-arts-here-s-a-global-list-of-financial-aid-available-to-you-during-the-coronavirus-pandemic>

2- DÜNYADA YARATICI SEKTÖRLERE YÖNELİK NE TÜR DESTEKLER AÇIKLANDI?

Hırvatistan Kültür Bakanlığı, projeleri ertelenen kültür çalışanlarına destek vermek için oluşturduğu Kriz Fonu'ndan, salgın sebebiyle işlerini kaybedenlere Nisan ayından başlayarak üç ay boyunca 1,625-3,250 kuna (**yaklaşık 230-470 dolar**) değerinde hibe verecek.

İrlanda, salgın yüzünden işini kaybeden serbest çalışanlara ve işsizlere altı ay boyunca İşsizlik Maaşı, COVID-19 tanısı konulan veya kendini karantinaya alan çalışanlara ise haftada **305 avroluk** Hastalık Yardımı alma imkânı sunuyor.

Kolombiya Kültür Bakanlığı, Dönemsel Ekonomik Yardım Planı kapsamında sanatçılara ve kültür yöneticilerine 80 milyar Kolombiya pesosu (**yaklaşık 20 bin dolar**) ayırıyor.

Meksika Kültür Bakanlığı, ülkedeki sanatçılara dağıtılmak üzere 32 milyon peso (**1,5 milyon dolar**) ayırdı.

Romanya'da Bükreş Bienali, sanatçılar, kültür çalışanları ve küratörlere destek için internet üzerinden bir bağış toplama kampanyası başlattı.²²

Sanatçı Matthew Burrows tarafından başlatılan **Sanatçıya Destek Taahhüdü** projesi, sanatçıların sosyal medya üzerinden yaptıkları her bin sterlinlik satışın iki yüz sterlinini başka bir sanatçıyı desteklemeye ayırmasını amaçlıyor.²³

22 <https://www.gofundme.com/f/relief-fund-for-romanian-artists>

23 <https://www.theartnewspaper.com/blog/artists-support-pledge>

2- DÜNYADA YARATICI SEKTÖRLERE YÖNELİK NE TÜR DESTEKLER AÇIKLANDI?

c. Sosyal mesafelenme döneminde yapılacak sanatsal üretime yönelik destekler

Arjantin, Formar Cultura adlı dijital platformun “Evde Kültür” programına içerik üretecek 500 sanatçıya 7,2 milyon peso (**110,5 bin dolar**) fon sağlayacak.

Hollanda'da Rotterdam Belediyesi'nin yürüttüğü bir proje, fotoğrafçıların salgın sırasında çektiği fotoğraflarla bir sergi veya yayın tasarlayarak bağımsız sanatçıları desteklemeyi amaçlıyor.²⁴

İngiltere'de BBC Arts ve İngiltere Sanat Konseyi 25 sanatçının dijital sanat üretimini desteklemek üzere Karantinada Kültür (Culture in Quarantine) başlıklı bir fon oluşturdu, sanatçılar **3 bin ile 8 bin sterlin arasında** desteğe başvurabiliyor.²⁵

İngiltere'de Uluslararası Manchester Festivali, izleyicilerine evde kendi festivallerini tasarlaması için, **1.000 sterline** kadar bütçe sağlıyor.²⁶

Kolombiya önümüzdeki 18 ay boyunca sahne sanatları alanında yüz yüze veya dijital performansların hazırlanması ve prodüksiyonu için 40 milyar Kolombiya pesosu (**10 milyon dolar**) değerinde bütçe oluşturdu.

Meksika Kültür Bakanlığı “Uzaktan Seninle: Evde Sanat Hareketi” projesine seçilecek sanatçılara 20 bin pesoluk (**830 dolar**) destek vermeyi hedefliyor.

Norveç Kültür Fonu'ndan ayrılan 30 milyon Norveç kronu (**2,9 milyon dolar**) salgın dönemine adapte olmak için yaratılan kültür-sanat projeleri için kullanılacak.

Polonya hükümeti, dijital ortamda sanatsal temsillerin gerçekleştirilmesi için “İnternette Yaratıcılık” adlı bir hibe programı başlattı ve film galalarının VOD platformları ile internet üzerinden yapılmasına onay verdi.

24 <https://www.theartnewspaper.com/news/photographers-coronavirus-newyork-losangeles-washingtondc-rotterdam>

25 <https://www.bbc.co.uk/arts>

26 <https://mif.co.uk/my-festival/festival-in-my-house/>

2- DÜNYADA YARATICI SEKTÖRLERE YÖNELİK NE TÜR DESTEKLER AÇIKLANDI?

d. Kültür-sanat sektörü ve yaratıcı endüstriler özelinde yürütülen bilgilendirme ve savunuculuk faaliyetleri

On the Move, COVID – 19 döneminde kültür-sanatı ilgilendiren çeşitli kaynakları konularına göre düzenli olarak derliyor.²⁷

Yaratıcı endüstrilere danışmanlık sağlayan **BYP Group**²⁸ ile sanat dergisi **The Art Newspaper**²⁹ ülkelerin açıkladığı tüm destek mekanizmalarını düzenli olarak derliyor.

Yaratıcı endüstrilere odaklı araştırmalar yürüten **KEA**'nın hazırladığı interaktif harita, ülkelerin kültür-sanatla ilgili aldığı tedbirleri derliyor.³⁰

UCLG, ağına dahil şehirlerin ve yerel yönetimlerin kültür-sanat alanında aldığı tedbirleri derliyor.³¹

İspanya, Almanya ve İtalya'dan bakanlık temsilcilerinin ortak açıklaması, salgın krizinin atlatılmasında kültürün rolünü vurguluyor.³²

Creative NZ, kriz zamanlarında sanatın toplumsal değerine dikkat çekmek için bir kampanya başlattı.³³

Ulusal kültür politikalarını izleme platformu **Compendium**, üyesi olan ülkelerle ilgili raporlar hazırlıyor ve dijital kanallardan başlatılan girişimlere disiplinlerine göre ayırarak yer veriyor.³⁴

27 <http://on-the-move.org/news/article/20675/corona-virus-resources-arts-culture-and-cultural/>

28 <https://www.byppgroup.com/blog/2020/3/21/government-arts-responses-to-covid-19>

29 <https://www.theartnewspaper.com/feature/are-you-a-freelance-worker-or-a-small-company-in-the-arts-here-s-a-global-list-of-financial-aid-available-to-you-during-the-coronavirus-pandemic>

30 <https://keanet.eu/collaborative-map-covid-19-policy-measures/>

31 <http://www.agenda21culture.net/culturecovid19>

32 https://www.corriere.it/cultura/20_aprile_03/together-we-are-stronger-than-the-virus-c4e3f210-75ca-11ea-856e-f9aa62c97d7a.shtml

33 <https://www.thankfulforart.co.nz/>

34 <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/>

2- DÜNYADA YARATICI SEKTÖRLERE YÖNELİK NE TÜR DESTEKLER AÇIKLANDI?

Americans for the Arts ABD'deki kültür kurumlarıyla yaptığı anketle salgının sektördeki ekonomik etkisini ölçüyor. Ayrıca internet sitelerinde bir kaynak ve yardım merkezi bulunuyor.³⁵

Aralarında **Culture Action Europe**³⁶, **IMPALA**³⁷, **Devos**³⁸ ve **Avrupa Tiyatrolar Birliği**'nin³⁹ de bulunduğu pek çok ağ ve organizasyon, kültür-sanatın desteklenmesi için çağrıda bulunuyor.

Kültür-sanat alanına fon sağlayan **KONE Vakfı**, kültür-sanat profesyonellerine ve araştırmacılara odaklı bir fon oluşturmak amacıyla ihtiyacı belirleyecek bir anket çalışması yürütüyor.⁴⁰

Judith Benhamou-Huet Reports, müzelerin kriz durumuyla nasıl başa çıktıklarına dair bir yazı dizisi başlattı.⁴¹

Live DMA, canlı müzik sektörünü odağına alarak Avrupa Birliği'nin ve ülkelerin aldıkları tedbirleri derliyor.⁴²

Het Nieuwe Institute, salgının uluslararası tasarım alanındaki etkilerini ve alınan tedbirleri derliyor.⁴³

35 <https://www.americansforthearts.org/by-topic/disaster-preparedness/coronavirus-covid-19-resource-and-response-center>

36 <https://cultureactioneurope.org/news/effect-of-covid-19-on-creative-europe-and-the-european-ccs/>

37 <https://impalamusic.org/content/impala-adopts-covid-19-crisis-plan-calling-urgent-action-across-europe>

38 <http://devosinstitute.net/>

39 <https://www.europeantheatre.eu/news/press-release-coronavirus-pandemic>

40 <https://koneensaatio.fi/en/what-kind-of-support-do-the-art-and-research-professionals-need-because-of-the-coronavirus-epidemic-let-us-know/>

41 <https://judithbenhamouhuet.com/how-museums-are-responding-to-the-crisis-the-reactions-of-directors-from-los-angeles-to-saint-petersburg-1/>

42 <http://www.live-dma.eu/covid-19-live-music-sector-reactions-impact-support>

43 <https://agentschap.hetnieuweinstituut.nl/en/coronavirus-impact-international-design-sector>

3- TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL ALANDA KAMU DESTEĞİNE İLİŞKİN MEVCUT DURUM NEDİR?

COVID – 19 salgını sırasında ilk aşamada kültür-sanat sektörü ve yaratıcı endüstrilerle ilişkilenen etkinlik ve organizasyon faaliyetlerine yönelik olarak 18 Mart 2020 tarihli Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi⁴⁴ kapsamında aşağıdaki tedbirler açıklandı:

Sanatsal faaliyetler ve etkinlik-organizasyon faaliyetleri düzenleyen kurumlara ve vergi mükelleflerine yönelik kredi, anapara ve faiz ödemeleri asgari 3 ay süre ile ertelendi.

Sanatsal faaliyetler ve etkinlikler düzenleyen kurumlara ve vergi mükelleflerine yönelik Nisan, Mayıs ve Haziran dönemlerinde verilmesi gereken muhtasar, SGK prim hizmet ve KDV beyannamelerinin ödemeleri altışar ay ertelendi.

Otel kiralamalarına ilişkin irtifak hakkı bedelleri, hasılat payı ve ecrimisil ödemeleri Nisan, Mayıs ve Haziran ayları için 6 ay süreyle faizsiz ertelendi.

A grubu seyahat acentalarının müze ücretlerine 16 Mart – 15 Ekim 2020 tarihleri arasında %10'luk ek indirim sağlandı.

TC Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy tarafından, 2-4 Nisan 2020 tarihlerinde kültür ve sanat alanında faaliyet gösteren kurumlar olan sinema, tiyatro, matbaa, kitap, dergi, süreli yayın, gazete, etkinlik ve organizasyon gibi işletmeleri kapsayan tedbirler aşağıdaki gibi sıralanmış, kültür-sanat ve turizm sektörlerine yönelik tedbirler birlikte değerlendirilmiştir.⁴⁵ Oyuncular Sendikası ve Tiyatro Kooperatifi'nin, 14 Mart 2020 tarihinde TC Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yaptığı görüşmelerin ve sunulan önerilerin Nisan ayında kültür-sanat alanına dair yapılan açıklamalara yansıdığı görülmektedir.

Kültür ve sanat alanında faaliyet gösteren kurumların açılışı, 30 Nisan 2020 tarihine kadar ertelenmiştir.

Bakanlığa bağlı olarak dışarıdan hizmet alımı şeklinde yevmiye ile çalıştırılan üç bine yakın sanatçı, Ocak ayı itibarıyla sözleşmeli personel statüsüne alınarak bu dönemde de maaş almaları sağlanmıştır.

44 <http://www.istanbul.gov.tr/cumhurbaskani-erdogan-ekonomik-istikrar-kalkani-tedbir-paketini-acikladi>

45 İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanan belgeden derlenmiştir.

3- TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL ALANDA KAMU DESTEĞİNE İLİŞKİN MEVCUT DURUM NEDİR?

Özel tiyatroların 2019-2020 sezonu ile ilgili destek verilen projelerine ilişkin olarak, sahnelerin kapatılması nedeniyle, özel tiyatroların, destek proje anlaşmalarındaki taahhütlerini yerine getirme imkânları bulunmamaktadır. 2019-2020 sezonu için taahhütlerini tamamlama şartı kaldırılmış olup, taahhütlerini tamamlamasalar dahi, taahhüt edilen ödemeler gerçekleştirilecektir.

2020-2021 sezonu için özel tiyatroların proje destekleriyle ilgili limitleri yükseltilmiş ve başvuracak tiyatro sayısı artırılmıştır. Ayrıca, finansmana erken erişim ihtiyaçlarına yönelik 2020 için başvurular Temmuz başına, ödemeler de Eylül başına çekilmiştir.

Özel tiyatrolar ile yapılan görüşmeler sonucunda; sahne kapasiteleri, SGK'lı personel sayısı ve sanatçılarıyla orantılı teşvik paketleri tasarlanmaya başlanmıştır.

Nitelikler Yönetmeliği'nde değişikliğe gidilmektedir. 130 özel tiyatroların 9 tanesi kendi mülkiyetindeki sahnelerde ve 121 tanesi kiralık sahnelerde çalışmaktadır. Bu tiyatroların yönetmelikte yapılan değişiklik ile Kültür Girişim Belgesi alması sağlanacaktır. Kültür Girişim Belgesi ile özel tiyatroların altyapı faaliyetleri ile ilgili elektrik ve benzeri giderlerinde indirim uygulanacak ve vergi muafiyetlerinden yararlandırılacaklardır.

Sinemaya ilgili çalışmalar kapsamında "Sinemaya Gitmeyen Çocuk Kalmasın" kampanyasına, 2019 yılında 1 milyon çocuk katılmıştır. 2020 yılında 2 milyon çocuk hedeflenmektedir. Böylece sinemalar açıldıktan sonra hem çocuklar için moral hem de özellikle Anadolu'daki sinemalara destek olarak kampanya bu sene de yapılacaktır.

Müzik, sinema, ilim-edebiyat, güzel sanatlar ve radyo-televizyon sektörlerinde; eser sahipleri ile yapımcı ve yayınevlerinden oluşan 27 meslek birliğinin 2020 yılı destek tutarları %50 oranında artırılmıştır.

TRT 2 ile birlikte yapılan çalışma ile Bakanlık arşivinde bulunan opera, bale, tiyatro gibi güzel sanatlarla ilgili çalışmalar yayımlanmaya başlamıştır. Ayrıca Bakanlık arşivindeki tüm materyaller Bakanlığın YouTube hesabından yayımlanmaktadır.

3- TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL ALANDA KAMU DESTEĞİNE İLİŞKİN MEVCUT DURUM NEDİR?

Kütüphanelerle ilgili bir dizi çalışma başlatılmıştır. Etkin Kütüphanem Evimde, e-kitap, Konuşan Kütüphane, Kütüphanem Cepte uygulamaları dijital ortamda başlatılmıştır. Bu platformlardan kitap alışverişi de yapılabilmektedir, kütüphanelerdeki dijital kitaplara ulaşılabilir.

Arkeolog ve sanat tarihçilerine yönelik olarak, ören yerlerinde daha önce 45-60 gün civarı süren kazı çalışmaları bütün yıla yayılarak 12 aylık kazı destek programları başlatılmıştır. Bakanlığa başvuran kazı başkanlıklarına en az 5 adet arkeolog ve 2 adet sanat tarihçisi bulundurma şartına bağlı olarak aylık destek verilmektedir. Geçen yıl 20 tane ören yerine ilişkin başlatılan bu çalışma bu sene 62 ören yerine çıkarılmıştır, önümüzdeki yıl toplam 122 tane olacaktır. Böylelikle 600 arkeolog ve 240 sanat tarihçisi için kazı başkanlıkları üzerinden istihdam yaratılacaktır.

Müzelere yönelik çalışmalar kapsamında, sanalmuze.gov.tr hayata geçirilmiştir. Sanal müzelerin sayısı artırılarak ileride dijital platformlarda yeni sanal müzeler hizmete sunulacaktır.

4- TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL ALANDA HANGİ TEDBİRLERE İHTİYAÇ DUYUYOR?

Bu zor günlerde yaratıcı sektörlerin ve tüm bileşenlerinin hayatta kalabilmesi için dünyanın farklı coğrafyalarında açıklanan tedbirler, yaratıcılığa ve sanatın iyileştirici gücüne duyulan ihtiyacın giderek artacağına sinyallerini veriyor. Ülkelerin kültür yönetimi modelleri uyarınca geliştirilen politikalar ve ekonomik imkânları doğrultusundaki destek paketleri, bir yandan kültür-sanat alanının güç kaybetmeden devam etmesini sağlarken diğer yandan evlere kapanılan bu dönemde insanlığa şifa olacak yaratıcı programlar üretilmesine yardımcı oluyor.

Türkiye'de zaten oldukça kırılgan olan kültür-sanat dünyasının geri dönülemez bir zarar görmeden faaliyetlerine devam edebilmesi için aşağıdaki öneriler ilgili kurumlar tarafından öncelikli olarak değerlendirilmelidir:

Merkezi yönetim tarafından kültür-sanat alanını doğrudan hedefleyen, kendisine özgü ihtiyaçları gözeten, odaklı ve tüm disiplinleri **kapsayıcı destek mekanizmaları** oluşturulmalıdır.

TC Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın sanatsal faaliyetler düzenleyen kurumlara ve vergi mükelleflerine yönelik olarak açıkladığı, kredi ve vergi ertelemeleri gibi **kolaylıkların süresi ve kapsamı genişletilmelidir**.

Sözü edilen destek mekanizmaları, alanda faaliyet gösteren kurumların yanında, işleri sekteye uğrayan, sözleşmeleri iptal edilen **bağımsız kültür çalışanları, sanatçılar ve tasarımcılara** yönelik teşvik paketleri veya tek seferlik kamu desteklerini de kapsamalı, bunların başvuru ve kabul süreçleri mümkün olduğunca kolaylaştırılmalıdır.

Merkezi ve yerel yönetimler, kültür-sanat alanına ve yaratıcı endüstrilere yönelik tedbirleri, alanda faal olan **özel sektör destekli veya bağımsız kültür kurumları, vakıflar, dernekler, sendikalar, kooperatifler, meslek birlikleri, bağımsız inisiyatifler ve sanatçılar ile tasarımcıların öncelikleri** doğrultusunda almalıdır. Bu süreçte Oyuncular Sendikası, Tiyatro Kooperatifi⁴⁶ ve Yayıncılar Birliği⁴⁷ gibi bağımsız oluşumlar ve meslek birliklerinin hazırladığı öneriler öncelikli **ihtiyaçları belirlemede etkili olacaktır**.

46 <https://oyuncularsendikasi.org/calismalar/covid-19-dosyasi/>

47 http://turkyaybir.org.tr/dayanisma-cagrasi-2/#.XpBrw_gzbIU

4- TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL ALANDA HANGİ TEDBİRLERE İHTİYAÇ DUYUYOR?

Faaliyetleri belirsiz süreyle kesintiye uğramış kültür kurumlarının zararının tazmin edilmesi için merkezi ve yerel yönetimler ile özel sektörün **mevcut fonları ve proje destekleri genel işletme desteğine** dönüştürülmeli, ihtiyaç sahibi kurumlara faizsiz kredi desteği sunulmalıdır.

Halihazırda bakanlıktan destek almaya hak kazanmış kurum ve projelere **aktarılabilecek kaynaklarda kesinti yapılmaması**, bu fonların dönemin ihtiyaçlarına uygun programların geliştirilmesi için kullanımının teşvik edilmesi sağlanmalıdır.

Kamu ve özel sektör eliyle, bu döneme özel, kültür-sanat alanına yönelik **acil durum fonları** oluşturulmalıdır.

Kültür-sanat alanındaki sponsorlukları düzenleyen **5228 sayılı yasanın kapsamı genişletilerek**, özel sektör tarafından kurumlara veya doğrudan sanatçılara sağlanacak desteklerin vergi matrahı yerine doğrudan, hesaplanan gelir/kurumlar vergisinden mahsubu sağlanmalıdır.

Merkezi yönetimin genel tedbirler içerisinde küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik oluşturacağı desteklerin, **kâr amacı gütmeyen kurumları da kapsayacak şekilde** tasarlanması gerekmektedir. Kamuya yararlılık statüsü verilen ve kâr amacı gütmeyenlerinden KDV muafiyeti bulunan kültür ve sanat kurumlarının, yürürlükteki mevzuata göre indirim yapamadığı mal ve hizmet satın alım vergilerine yönelik mevzuat düzenlemesi yapılarak **etkin bir KDV muafiyeti sağlanmalıdır**.

Kamu, özel sektör ve bireysel bağışçıların ortaklığında, özellikle sosyal mesafe döneminde, **kültür-sanat faaliyetlerinin dijital mecralarda** sürdürülebilmesi için kurumlar, bağımsız sanatçılarla ve tasarımcılarla işbirlikleri geliştirilmelidir. Bu faaliyetler salgın sırasında **toplumsal farkındalık sağlamada yaratıcılığın kullanılmasını** da içerebilir.

Yerel yönetimlerin, kültür-sanat alanına yönelik destek mekanizmaları hakkında bilgi akışını sağlamak üzere, merkezi yönetim ve sorumluluk alanındaki kentlerin kültürel aktörleri arasında aracılık görevi üstlenmesi ve bir **danışma noktası** olması gerekmektedir. Bunun için dijital kanallar kullanılabilir veya bir bilgi hattı oluşturulabilir.

Yerel yönetimler, sosyal mesafe süresince kültür-sanat aktörlerinin **sosyal medya ve diğer dijital kanallardaki görünürlüğünü** güçlendirmek üzere faaliyetler yürütmelidir.

4- TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL ALANDA HANGİ TEDBİRLERE İHTİYAÇ DUYUYOR?

Yerel yönetimler, salgın öncesi imzalanmış, fakat zamanında gerçekleştirilmesi mümkün olmayacak **etkinlik sözleşmelerinde**, ödemeleri iptal etmek yerine, etkinliklerin tarihlerini erteleme, dijital kanallara aktarma veya kişi/kuruma destek için kullanma yolunu izlemelidir.

Türkiye Canlı Müzik ve Eğlence Sektörü Derneği'nin (TESDER) önerileri doğrultusunda, sosyal mesafelenme süreci ve sonrasında en çok zarar görmesi beklenen canlı müzik alanına yönelik tedbirler yerel yönetimler işbirliğiyle alınmalıdır. Bu kapsamda belediyeler, sosyal mesafe dönemi sona erdiğinde bu alana **iletişim desteği** vermeli, mekân tahsisi veya işbirliklerini TOBB Kreatif Endüstriler Meclisi Üyesi veya TESDER onaylı kişi veya kuruluşlarla yürütmelidir. Toplumun yaratıcı gücünü oluşturan bu sektörlerin gelişimine destek amacıyla, etkinlik biletleri üzerinden alınmakta olan **KDV'nin, % 1'e çekilmesi**, sektöre önemli bir yük olan **rüsum vergisinin** kaldırılması sağlanmalıdır. Bilet satışı üzerinden alınan KDV ve rüsum vergilerinin kaldırılmaması durumunda ikinci öncelik, vergi gelirlerinin müzik sektörüne finansal destek olarak aktarılmasıdır.

Özel sektör aktörleri alandaki etkin desteğini, **yeni fonlar**, özellikle küçük ve orta ölçekli kurumlara destek sağlayacak **sponsorluk ilişkileri** veya kültür kurumlarıyla yapacakları, kültür-sanatın toplumsal faydasını ön plana çıkaracak **işbirlikleriyle** sürdürmelidir.

Bireysel bağışçılar, doğrudan veya kültür kurumları aracılığıyla verecekleri destekler ile özellikle genç sanatçılar, tasarımcılar ve kültür profesyonellerinin gelişimine katkılarını bu zor dönemde devam ettirmelidir.

Uluslararası kültürel etkileşimin en önemli ayağı olan sanatsal işbirliklerinin kesintiye uğramaması için **uluslararası kurum ve kuruluşlar ile Türkiye'deki yabancı kültür merkezlerinin işbirliği ile tasarlanan fon ve hibelerin devamlılığı** sağlanmalıdır.

Ulusal düzeyde sivil topluma hibe ve destek sağlayan **vakıf ve filantropik kuruluşların, sağlık ve eğitim gibi öncelikli alanların yanına, toplulukları birleştirici gücü nedeniyle kültür ve sanatı da eklemeleri**, bu doğrultuda dayanışma ruhunu ve iyi olma halini pekiştirecek, kapsayıcı sanatsal projelerin desteklenmesine aracılık etmeleri sağlanmalıdır.

**İSTANBUL
KÜLTÜR
SANAT
VAKFI**

